

ACC. N:R. M.10872:1-16.

Landskap: Skåne Upptecknat av: Wihlborg Larsson
 Härad: N. Jöbo Adress: Ebbarp, Perstorp
 Socken: Perstorp Berättat av: _____
 Uppteckningsår: 1948 Född år 1898 i Perstorps förs.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Hemmets prydnade. s. 1-5. *LUF 49.*
 Bröllop och bröllops seder. s. 6-7. *" 52.*
 Kalendarium och dess märkes-
 dagar. s. 8-16. *N. M. 72.*

Skriv endast på denna sida!

Hemmets pydande.

Min farmor född 1827 omtalade på sin tid, att i hennes barndom brukade lön insättas i stugan på vägen, då bok och björk voro angjutslagna. På vilken plats de sattes, kan jag ej minnas. Bruket att sätta in lön har fortlevat, i så måtto att buketter av lövbärande grenar satts i vaser, ända in i nutiden. Fast någon viss tid eller något visst ändamål icke mera är förbundet därom. Farmor omtalade att golvet i stugan skuddes varje lördag och besköddes med fin vit sand och hackat ennis. Längre fram mot 1800 talets mitt böjade trasmattor vävas och läggas på golvet i dagligstugan. Övriga rum saknade mattor. Någon pydnaden på väggarna förekommo ej. Det berättas att då tapeter mot 1880 talet

LwF 49.

böjades användas, icke alla hade råd, att köpa sådana. I torpen kalkades väggarna stundom vid jultiden i sådana stugor som hade någon eller några väggar och grästar. Det fanns också de som klisterade teckningar på väggarna. Hos bönderna bleo vanligen ett eller flera rum tapetterat.

Tid vilken tid tavlor böjades, att upphängas på väggarna är svårt att bestämma. Gamla tavlor finnes kvar i några hem. Föreställande Kristus på korset, malloarden, samt Luther och Melanchton. De äro utförda i färgtryck och av tysk tillverkning. Borddukar användes för icke i vardagslag. De dukar, som användes vid högtiden och festliga tillfällen voro vita av hemvävt linnetyg. På skåpen lades då också avlänga skåpdukar av linne med röda

bården och knutna fransen. Några
särskilda bordspydnader omtalas ej.

I varje bostad fanns en öppen spis
i köket. Den var vanligen alnskög, räkrat
från golvet till händen och muret av grä-
sten och lerbruk. I kaminen muren
bildade spiskupa varav den mot köket
vända muren vilade på ett trä, ank-
träet. Detta var av ek och med ändarna
inluckat i sidomurarna. Under gytan
och hittan, som stodo på trefot av järn,
eldades på själva spisytan. I senare
tid gjordes ett askhål, s. k. luskål i
spisen, över detta lades en rost av järn
på vilken bräsen anbragtes. I daglig-
stugan fanns en sättugn av fyrkantig
form, vilande på ett fundamentmuret
av sten. Ugnens sidor hade bilden

i relief, ofta föreställande bibliska motiv,
eller gamla hargar. Endast tre av ugnens
sidor voro av järn, den fjärde bestod av
skorstensmuren i vilken fanns ett hål
mot köket varifrån man eldade ugnen
med längved och torv. Ugnar av flussby
brukets tillverkningar voro vanliga här.
Mot slutet av 1800 talet började spisar av
annan typ att ersätta fätlugnarna.
På en del ställen fingo de dock stå kvar
långt in på 1900 talet. De nya ugnar,
som tillkommo voro av många olika
slag. I stora rum insattes s. k. skåp-
ugnar, de kunde ha två eller tre avdel-
ningar i form av skåp och på varandra.
I fina rum insattes stundom ugnar
av kakel, s. k. pottugnar. I köken
insattes kokspisar av järn ofta i den

ACC. N:R M. 10872:5.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

öppna spisen, varav en ända tagt bort.
Till belysning användes här i förra
hälften av 1800 talet, först prästticken,
som sattes i en prästhållare av järn, ned-
stucken i en kubb framför spisen.

Detta tändes då eldskenet från spisen
smattades. Sedan tillkom tranlampan
och ännu senare en liten lampa, för
fotogen, kallad pirka. Under senare
hälften av 1800 talet kommo lampor
av stöne och bättre typr. Vid julen
tändes hemstäpta talgljus.

Blomkrukar i fönstren ha varit vanliga
så långt tillbaka någon kan minnas.
Pestargranier och fuchsior samt kaffel-
blommor och vattenblommor vara
vanliga. Likaom flera olika arter av
kaklar.

Bröllop och bröllopseden.

Åågra säregna bröllopseden från gångna tiden omtalas icke här. Vid kyrkobröllop kommo deltagarna till kyrkan i hästskjutsar. Förträdde av budnätt trädde budparet in i kyrkan, åtföljda av marschalkparen och de åvriga bröllopsgästerna. Över den väg budparet hade att fara till och från kyrkan, resten stundom åreporter av unga lösträdsstammar om bröllopet ågde rum sommertid.

Åår budparet nåbades bröllopsgårdens geos salut med bösskott av skyttar, som placerat sig i tråden på åmse sider av vägen. Fågselringarna voro alltid av guld om budparet tillhörde de förmågnare. Fattigare folk hade ringar av förgylld mässing. Åå man

LuF 52

ACC. N:R M. 10872:7.

2.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

vid bröllopsmiddagen skulle låta tunga
sig att gå till bords var lika vanligt
som vid andra festmåltiden.

Bröllopsgåvor bestod föräldras bud-
paret, men de inköptes före brölloret
och några insamlningar bröllopsdagen
omtalas ej.

ACC. N:R M. 10872:8.

Landskap: Skåne Upptecknat av: Wahlberg Larsson
 Härad: Vana Årbo Adress: Ebbogr Perstorp
 Socken: Perstorp Berättat av: _____
 Uppteckningsår: 1948 Född år 1898 i Perstorps förs.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

7.

V. No. 72.

Kalendern och dess märkesdagar.

Att man för i tiden saknade almanacka och på något sätt redat sig den föntan, omtalat ej. Almanackor ha sålts i butikerna så länge butiken funnits och dessförinnan fick man köpa dem i boklädarna. Den närmaste i dessa trakter var belägen i Åby (nuvarande Klippan), den plats dit almanackan vände sig vid försäljning och utbyte av produkter. Till Åby barst och där försålles det smör, bönderna i denna ort hade till avsala. Det fanns vissa smörgummor som regelbundet besökte

Men dessförinnan?

denna plats. De gjorde sådana uppköp
som förekommo, mellan macknaderna
och kunde sålunda mot åsstutet taga
beställda almanackor med sig på hemvägen.

I varje hem satt almanackan över ena
dörren i storstugan, antingen instucken
i dörfodlets övre kant, eller fastsatt med
en ståltrådsbåge. Almanackan tillhörde
ju det lilla fåtal böcker som fän fanns
på landsbygden och studerades givetvis
flitigt. Att i den sattes märken för vissa
dagar är givet. Se dagar ligghöron lades
på ägg märktes med en viss kummelur,
likaså de dagar karna beräknades kalva.
Gamla almanackor med anteckningar
finnes fortfarande förvarade. Att
almanacksblad skulle ha använts till
något vidskriftligt bruk omtalas icke.

Att vissa dagar ha betydelse vid sådd och sättnings omtalas. Såhunda borde sådden verkställas, då månen var i nedan, potatisen skulle sättas då solen var i tvillingarnas stjärnbild. Se väderleksprognosen, som förekommo i de äldre almanackorna hade föga tilltro.

Så almanackan år 1901 ändrades, väckte det hos äldre personer förargelse, ty de voro endast vana vid fraktskilt och hade svårt att läsa det nya tecknet.

Stets indelning i trettingar d. v. s. fyra perioder om tretton veckor vardera är säkerligen något som hästammar från runstavnans tid.

Försummantrettingen, som började den 3 april, var den tid då vårbuket skulle utföras. I tiende veckan häso

bude gäken komma, för att sedan låta
höra sitt kuku i niönde. Man räknade
baklänges från festande till första "uga"
som vecka benämndes.

Beträffande de olika veckodagarna
ansågs det mest tursamt, om arbeten
påbörjades en fredag och tämt om
det gjordes på en onsdag. Samma
regel gällde för resor och affärer,
samt flyttning och inträdande i tjänst.

Fid mänckifte ansågs vissa sjukdomar
och lyten kunna botas. Under sedan
ansågs frieri ej ha någon framgång.

Vissa datum kunde ha särskild betydelse.

Låtunda hette det om den 18 maj, Erikdagen,
att om sågen då gick i ax, kunde bakning
av densamma ske den 29 juli, Olofdagen.

Om den 30 november hette det: "Flor

Andreas hatt. ligger snön till fjurenatt, d. v. s.
till 25 mars. Om fastan sade man, att
som den gick in, gick den ut, d. v. s. samma
väder skulle råda sista som första dagen
i fastan. Om den 2 febr. sade man: vid
Thyndelsmässoknuta bājor vintern lute,
Man menade därmed att vintern hade
kubminerat vid denna tid. Vid den 22 febr.,
Peter Catheder, sades det att det skulle lösa
lika mycket under till, som ovan till.
Och den 25 febr. Mattias kom med den
heta stenen, d. v. s. snön borde vara töad
på toppen av de högsta stenarna i åkrarna.
Om sjutovardagen, den 27 juli sades det,
att sådant väder det var denna dag, blev
det i sju veckor. Regnade det Betoviddagen
den 28 juli fanns det ingen "bot vid" det,
d. v. s. skörden var då i fara att bli förstörd.

Lakarias-dagen den 6 sept. var lämpligaste dagen att skotta bikuparna på konung.

"Då Lakarias tar i, är det tid att slakta bi".

Att Lakarias tog i, var benämningen på de nattfrosten som vid denna årtid gjorde slut på ljungblommorna och därmed bi-draget. Med Michèle förstods här icke

P. & Mikael's dag den 29 sept., utan den 24 oktober, som var tjänstefolkets flyttningsdag, varpå friveckan följde.

Fästning av böner borde ske den 27 maj,

Beda-dagen. Symmelveckan hade en särskild betydelse. Då ansågs att fantegg vara i rörelse. Man fick sålunda icke kasta ut gödseln ur ladugården denna vecka, ty då kunde det bli otur med korna. Mjölkhararna voro då ute på spaning efter de stallar de skulle

Indring i Län-
januar 1800-t.

ta mjölk ifrån. Var det nygödslet i en stall, var det lättare för dem att gösa inhäng. Det var inte heller bra att någon ko halvade denna vecka. Man kunde då lätt mista mjölken. Tisdagen i denna vecka kallades pannkake-tisdag. Så bakades det alltid pannkakor i hemmen. På torsdagsnatten foro häxorna till Blåkulla. Man skulle därför ta in kvastar och ugnrakor, så att de inte fick något att rida på under färden. Om någon hittade en fyrklöver, kunde han lägga den i ena skon och kliva upp i kyrktornet tidigt på långfredagsmorgonen. Man kunde då se häxorna, då de foro genom luften på sin hemfärd. Det berättas om en person i Perstorp, som hittat ett klöverstrå med fyra blad, att

han steg upp i blockstapeln, varifrån han såg tre stycken hästar komma forande. Han namngav tre fruntimmer. Troligen var det några han var svän-
oned. Den 16 aug. Brynolfsdagen borde slusslöppen vara avslutad. Det ansågs att man efter denna dag icke kunde byta häarna vassa. Det kan ha sin naturliga förklaring däri att staven vid denna tid började hårdna och bli svårare att hugga av.

Om fruntimmerveckan i juli ansåg man som givet att regn skulle falla så gott som alla dagarna.

Det är möjligt att även flera dagar, än här ovan omtalade, voro bemärkelse-
dagar på något sätt. Men i så fall torde deras betydelse nu vara glömd.

I äldre tid satte man säkerligen
tro till de olika dagarnas betydelse.
Eftersom upplysningen stigit har
hon här, som på andra allvarigare
sinn, börjat svikta. Säkerligen ha
också en del personer lagt märke till
att en del uppgifter varit felaktiga,
det som skulle hända har icke hänt
o. s. v. och så har tilltron till gamla
märken rubbats. Numera anses
de gamla uttrycken om dem endast
som talesätt och användas vanligen
blott som skämtsamma ordlekar.